

Milyen is lesz a globális információs infrastruktúra?

Ahogy az amerikaiak gondolják

Albert Gore USA-beli alelnök még szenátorként 1989-ben beszélt először az összes számítógépi hálózatot átfogó információs szupersztrádáról, amely hasonlóan az országot behálózó autóutakhoz, hatalmas társadalmi hasznot fog gerjeszteni, s „korántsem csak a kutató és fejlesztő intézeteket fogja egymással összekötni, hanem a kormányt, az ipart és a felsőoktatást is”. Egyik beszédében Clinton elnök is kijelentette: „Olyan fejlett kommunikációs hálózatot kell kiépítenünk, amely lehetővé teszi a tudományos intézmények kooperációját, az orvosoknak világméretű kommunikációra ad módot, és a pedagógusok, illetve a tanulók kezébe az információk hihetetlenül nagy erőforrásait varázsolja.”

Ennek ellenére mindmáig nem tudja senki, hogy milyen is lesz majd a gore-i megfogalmazásokból kiindulóan felcseperedőben levő globális információs infrastruktúra. Egyesek számítógépi hálózatokat, mások kábeltelevíziót vagy távbeszélőrendszert értenek alatta. Úgy tűnik, hogy olyan alakot vesz majd fel, amilyenre az amerikaiak kollektív képzelőerejéből és vitáiból futja.

Az amerikaiak szeretnek metaforákban gondolkodni és nyilatkozni, ami gazdag képzelőerejükről tanúskodik. Ezek a metaforák csak félig-meddig szoktak „telibe találni”, mégis eredményesen szolgálják a haladást. Ilyen metafora volt az ötvenes években a számítógép hatalmas agyként való azonosítása. S nem joggal, mert egy ideig egyre monstruózusabb, mind többet tudó agyakat gyártottak, míg nem - 20 éve körülbelül - megindult a számítógépek miniatürizálása a minél nagyobb teljesítőképesség egyidejű kívánalmával.

Az információs sztráda metaforája sem „ül” tökéletesen. Míg az autós sztrádák konkrét helyeket kötnek össze előre megtervezett vonalvezetéssel, addig az információs szupersztráda öngerjesztéssel és konkrét személyek-célok megnevezése nélkül épül. Aztán: az autós szupersztrádák állami költségvetésből jöttek létre, az információs szupersztrádák fejlesztése mögött jórészt a magántőke áll.

Ha „funkcionális” metaforákban gondolkodunk az információs szupersztrádával kapcsolatban, akkor beszélhetünk

a) *digitális könyvtár*ról, amely az ismeretek őrzőjének (keeper of knowledge) archetípusát testesíti meg;

- b) *elektronikus postáról* a szervező, azaz a net-worker és communicator archetípusának szerepkörében;
- c) *elektronikus piacról*, amelyen a kereskedő, sőt: az eladó-vásárló (trader) archetípusa érvényesül;
- d) *digitális világról* mint új tapasztalatok és élmények szerzésének lehetőségéről, amelynek adekvát archetípusa a kalandozó (adventurer) és az utazó (traveler).

Ezek a metaforák kvadrálnak az emberi személyiségek alapvető típusaival, s ezért a társadalom tömkelegéből valóban sokakat „szólítanak meg” a globális információs infrastruktúra további alakítását illetően.

A globális információs infrastruktúra, illetve annak felhasználása a társadalmi tevékenységek számos területén kolosszális eredményekkel kecsegtet. Így:

- a gazdasági fellendülést világméretűvé tágíthatja, miközben működését feltételezve csupán az USA-ban 2007-ig a GDP 194-321 milliárd dollárral nő, 20%-kal lesz magasabb a termelékenység, és gomba módra fognak szaporodni az új szakmák;
- az orvosi ellátás terén a globális információs infrastruktúrától a gyógyítás olcsóbbodása, illetve színvonalának kiegyenlítődése várható, amit a polgárok prevenciósi igyekezetének fellendülése kíséri;
- kihatással lesz a közszolgáltatások minőségére és mennyiségére, s lehetetlenné teszi, hogy e tekintetben bárki állampolgárt diszkrimináljanak;
- univerzális kapcsolatteremtési lehetőségei folytán a tudományt és a kutatást olyan helyzetbe hozza, hogy gyors megoldások szülessenek a civilizációs gondok leküzdésére (a természeti katasztrófák megelőzésére, a ragályos betegségek likvidálására, genetikai kutatásokra, új gyógyszerek kikísérletezésére stb.);
- megvalósulhat mindenki esetében az élethossziglani önművelés;
- megerősödhet a demokrácia, az állam (a kormányzat) és az állampolgárok kapcsolatrendszere egészen szorossá válhat.

Noha – korábban jeleztük – a globális információs infrastruktúra meghatározó módon magánerőforrásokból fejlődik és fog is fejlődni, azért az államnak sem lebecsülhető szerepe lesz benne. Így tőle várják, hogy

- adó- és jogszabályozási politikája révén kedvező klímát teremtsen a magánbefektetőknek;
- elősegítse az „univerzális hozzáférhetőség” eszméjének megvalósulását elfogadható díjpolitikájának „erejével”;
- kutatások (alapítványi és cél-) támogatásával járuljon hozzá a globális információs infrastruktúra további tökéletesedéséhez;
- pártolja a használóbarát rendszereket;
- garantálja az információvédelmet, a magánfelhasználók érdekeinek érvényesülését, a hálózat megbízható működését, a szerzői jogokat és a szellemi tulajdon integritását;
- biztosítsa a más ágazatokkal és a külfölddel történő kooperációt;
- rendelkezésre bocsássa az általa termelt információkat.

A globális információs infrastruktúra minősége a benne található információktól, a használatánál alkalmazott szoftverektől és a vele foglalkozó személyek képzettségétől függ. Ez meghatározza az egész fejlődés tennivalóit, illetve azok irányait. „Kétségtelen, hogy a globális információs infrastruktúra hatalmas előnyökkel járhat, előmozdíthatja az egyes országok gazdasági felvirágoztatását, sőt: azáltal, hogy elősegíti a távolságok és az elmagányosodás legyőzését, talán gazdagabbá teheti az egyének életét is. De kiküszöböli-e elidegenedtségünk érzetét?” - fejezi be fejtegetéseit az USA-ban élő cseh szerző.

/HURYCH, J.: Globální Informační Infrastruktura z americké perspektivy. Metafory budoucnosti. = Národní knihovna, 8. köt. 3. sz. 1997. p. 117-119./

(Futala Tibor)